

MOGUĆNOSTI I ZNAČAJ AKTIVNIH DEJSTAVA MALIH RATNIH MORNARICA

Savremene RM mogu da izvode brze manevre, prenose dejstva sa jednog pomorskog dela vojišta na drugo, da dejstvuju istovremeno na više pravaca, učestano, a neke snage (podmornice) i dugotrajno. Snage i sredstva kojima se opremaju i mogu opremiti i RM industrijski, tehnički i kadrovski srednje razvijenih zemalja su takvi da ove mornarice mogu izvoditi (ofanzivna) dejstva i prema jačem protivniku daleko od svojih obala. Iskustva iz najbližih prošlih ratova su pokazala koliko je i najjačim pomorskim silama teško izjaviti potpunu prevlast na moru, odnosno da je ona pojavom nove tehnike postajala sve relativnija.

Osobine mora kao vojišnog prostora i RM kao izrazito tehničkog i mobilnog dijela oružane sile nameću potrebu za razvijanjem i oblikovanjem ofanzivne doktrine, kao izvanredno važnog faktora za upotrebu RM svake zemlje, bez obzira na karakter koncepcija u oblasti vojno-političke strategije (odbrambene ili agresivne). To je jednako važno za tehnički savremene male kao i velike RM. Razlika je, naravno, u tome što su snage malih RM namenjene i osposobljene za dejstva na relativno ograničenim pomorskim vojištima.¹

Polazeći od tih opštih postavki, teorija savremene pomorske ratne veštine treba da da konkretne odgovore za primjenu kategorija ofanzivnosti i inicijative² na pomorskom vojištu kroz razmatranje i izučavanje slijedećih pitanja: kakvi mogu biti ciljevi ofanzivnih dejstava manjih RM, kakvim snagama i sredstvima i u kakvim opštim uslovima se mogu ostvarivati, kakve prednosti daju ofanzivna dejstva strani koja je u stanju da ih nameće i rukovođenje tim dejstvima.

---

¹ Pojam »ograničenog pomorskog vojišta« uzet je uslovno, a odnosi se na morska prostranstva obalnih i zatvorenih mora u kojima mogu dejstvovati manji laki brodovi (razarači i manje i srednje podmornice s taktičkim radijusom klasičnog pogona.

² U ovom radu se razmatra prvenstveno mogućnost i značaj aktivne odbrane na moru zemalja koje bi bile prisiljene da se brane od agresije.

Jedna od važnih prednosti koje pruža more svakome ko ima snaga i spremnost da ga koristi je njegov komunikativni karakter. Morem je moguće masovno snabdijevanje i opsluživanje privrede i stanovništva, snabdijevanje i pothranjivanje fronta u gotovo neograničenom obimu. Nijedna se zemlja ne želi odreći tih prednosti i ne može bez teških posljedica za privredu, ratni potencijal i razvoj operacija, bez obzira na razvoj drugih vidova saobraćaja. Bez obzira na sve opasnosti za komuniciranje na moru koje donosi savremeni rat, prednosti pomorskog transporta u odnosu na svaki drugi toliko su očigledne, pa je kontrola pomorskih komunikacija značajan sastavni deo ratnih planova svih pomorskih zemalja.

Kopneni transport je, pored mogućnosti direktnih napada na objekte prevoza, ugrožen i time što se mogu rušiti mostovi, komunikacijski čvorovi, brane, potapati čitavi predjeli itd., što utiče na duži prekid saobraćaja. On je ograničen i zavisian od broja puteva, a izgradnja novih je spora i skupa. Prednosti mora su u tome što nema prirodnih prepreka. Prekid toga saobraćaja je moguć samo ako se na određenom vojištu unište ili onemoguće ratni i transportni brodovi, potencijali za njihovu izgradnju, nabavku i održavanje, odnosno nanesu gubici koji su za zemlju nepodnošljivi. Prirodni uslovi omogućavaju neograničen manevar rutama i plovnim putevima, mogućnost iskrcavanja i prekrcavanja brodskim pretovarnim sredstvima van izgrađenih luka, a kapaciteti broskog transporta su ogromni, što sve čini da ga ni vazdušni transport, bez obzira na prednosti u brzini, ne može zamijeniti.

Iskustvo iz prošlosti ukazuje da će i ubuduće biti slučajeva kada će operacije na kopnenom frontu (napadne ili odbrambene) zavisiti od ishoda dejstava na pomorskim komunikacijama. Ovo posebno kada se koncentracija i doprema trupa za primorski i prekomorski front mora vršiti morskim putem, kao i snabdijevanje armije koja se zaglavila u iscrpljujućim bojevima na kopnu i za zemlje koje inače ili u određenim ratnim situacijama snabdijevanje baziraju na uvozu morem. Od ovoga može da zavisi početak i uspeh čitavog strategijskog poduhvata.³ Zbog svega navedenog ofanzivna dejstva na ciljeve pomorskog saobraćaja i objekte koji ga štite ostaju jedan od primarnih zadataka za sve RM koje se ne odriču ofanzivnosti i inicijative.

U određenim situacijama u početnoj (ili nekoj drugoj bitnoj i kritičnoj) fazi rata agresor može da koristi pomorsko vojište za prenošenje težišta dejstava iz jednog u drugo pomorsko ratište (operacijsku zonu) i, u skladu s tim, da vrši pregrupaciju i prebaziranje ili kratkoročno angažovanje jačih grupacija pomorskih snaga. Cilj tog pregrupisavanja može biti borba za opštu prevlast, stabilizovanje već stvorene povoljne operativne situacije, posredna zaštita svog saobraćaja u određenoj kampanji, izvođenje desanta i drugih prepad-

³ Da samo spomenemo značaj dejstava na Atlantiku za ishod operacija na evropskom ratištu u oba prošla svetska rata i sudbinu armije Sila osovine u kampanji u Sjevernoj Africi u II svjetskom ratu.

nih dejstava na obale protivnika, podrška primorskom krilu fronta i sl.

Oblik aktivne odbrane RM zemlje koja je žrtva agresije može da bude napad na te neprijateljeve grupacije radi sprečavanja njihovog prodora u određeno pomorsko vojište (operacijsku zonu) i nanošenje većih gubitaka, u mjeri koja bi bitno mijenjala odnos snaga na tom vojištu, ili uopšte za duži period ili etapu rata. Ovakav odgovoran i važan ofanzivni zadatak može preuzeti samo RM koja raspolaže udarnim snagama za takav napad i u uslovima koji pružaju realne šanse za uspeh.

Sprečavanje pomorskog desanta koji agresor može da preduzme, bilo u okviru operacije na primorskom krilu, ili kao samostalnu operaciju na odvojenom pomorskom pravcu, za branioca je jedan od važnih ciljeva za aktivna dejstva pomorskih snaga. Napad po snagama desanta, sa odlučujućim angažovanjem i ciljem da se spriječi i razbije na otvorenom moru, odnosno dalje od svojih obala i prije iskrcavanja, može biti tipičan primjer aktivne odbrane (odbrane napadom) u odbijanju agresije s mora. Ovo naročito može biti značajno u jednom lokalnom ratu ili u odbijanju agresivne intervencije sa ograničenim ciljem, kada od ishoda aktivne protudesantne odbrane može zavisi ishod i dalji tok i posljedice rata za zemlju koja je žrtva agresije.

Aktivna upotreba snaga RM protiv desanta izražavala bi prirodnu težnju branioca da problem protivdesantne operacije riješi po svojoj zamisli i planu, tj. prethodnim dejstvima u rejonima prikupljanja, ukrcavanja i, u prvom redu, odlučujućim udarima na otvorenom moru, kada je desant najranjiviji i skoncentrisan na malom prostoru. Šanse branioca za ovo bile bi utoliko veće ukoliko agresor mora da uvažava potencijalnu nuklearnu raketnu vazдушnu opasnost i uz to mora da rješava teške probleme zaštite desanta od klasičnih napada ispod i sa površine mora i iz vazduha.⁴ Snage RM, u sadejstvu sa RV, u tom pogledu imaju mnogo veće mogućnosti uspješnog dejstva po desantu nego u prošlom ratu.

Ako desant pretrpi gubitke nešto veće od jedne trećine desantnih snaga u I i II ešelonu, smatra se da je dovedeno u pitanje nastavljavanje operacije zbog nepovoljnog odnosa snaga u borbi za mostobran, jer je takve gubitke u ovim operacijama nemoguće blagovremeno nadoknaditi. Sagledavanje mogućnosti i pripremanje dijela pomorskih snaga za odlučan obračun sa desantom na otvorenom moru i stvaranje opštih uslova za takav obračun spada među najvažnije zadatke u koncepciji vođenja rata na moru za svaku RM koja ima pretenzije da aktivno brani zemlju od agresije i van svojih obalnih voda. Postojanje pomorskih snaga koje su sposobne za udare po desantu na otvorenom moru i spremnost za takva dejstva samo po sebi predstavlja moćan vid odbrane zemlje, jer agresor prije preduzimanja desantnih napada mora preduzeti opsežna dejstva da bi obezbijedio zadovoljavajuću prevlast na moru i u vazduhu do prihvatljivog rizika.

⁴ Vidi »Mogućnost izvođenja operativno-strategijskog desanta«, »Vojno delo«, br. 4/66.

Luke i lučka postrojenja, sistem uređenja obale, bazijski elementi (remonti, skladišni i drugi kapaciteti), objekti komandovanja i osmatranja, tj. svi objekti infrastrukture RU i pomorskog saobraćaja na operacijskoj osnovici protivnika mogu i treba da budu objekti protiv kojih snage RM mogu da izvode ofanzivna dejstva za cijelo vrijeme rata. Tim dejstvima (makar i manjih razmjera) agresor se dovodi u poziciju da se brani znatnim dijelom snaga.

Dejstva protiv pomorskih komunikacija i saobraćaja na njima u celini ili pojedinačno, dejstva protiv snaga protivnika radi izmene odnosa snaga na pomorskom vojištu, kao i dejstva protiv pomorskog desanta, po značaju, angažovanju snaga i efektivna mogu biti operativnog ili taktičkog karaktera, što zavisi od snaga koje su angažovane, a prvenstveno od efekata tih dejstava. Ako bi protivniku bili nanijeti teški gubici i sa posljedicama koje imaju presudan uticaj na određenu operaciju, onda takva dejstva imaju operativni značaj bez obzira na upotrijebljene snage. Na primjer, takav značaj bi imala dejstva koja bi potapanjem trupa i transporta nanijela teške gubitke osnovnim pomorskim snagama agresora na moru ili prekinula komunikacije, što bi strani koja je napadnuta omogućilo da razbije i osujeti operaciju agresora, ili da ga prisili da je mora odložiti ili odustati od napada, što pruža uslove braniocu da stekne operativne ili čak i strategijske prednosti.

Dejstva po raznim objektima na operacijskoj osnovici protivnika bila bi najčešće taktičkog karaktera i izvodila bi se po principima taktičke upotrebe, ali planiranje i rukovođenje ovim dejstvima u cjelini spada u oblast operative. Međutim, treba istaći specifičnosti rata na moru, u kome ovakva dejstva za duži period, nešto slično kao i u partizanskom ratu, mogu imati daleko širi značaj i u ukupnom rezultatu postići i veće operativne ciljeve.⁵ Od posebnog značaja su naprezanja agresora izazvana takvim aktivnim dejstvima branioca, čime se posredno olakšava odbrana uopšte (smanjuju aktivna dejstva agresora).

SNAGE I SREDSTVA ZA AKTIVNA DEJSTVA

U poslijeratnom razvoju i primjeni ratne tehnike stvoreni su uslovi da i manje RM (male po ranijim mjerilima — prema broju i dimenzijama brodova) relativno razvijenijih zemalja mogu raspolagati snagama velike udarne moći, kojima je moguće izvoditi dejstva ne samo manjeg, prepadnog nego i većeg značaja i dalje od svojih obala.

Uspješna ofanzivna dejstva su izvođena u drugom svjetskom ratu, čak i u uslovima vrlo nepovoljnog odnosa snaga i u zonama u kojima je protivnik održavao povoljan operativni režim.⁶ Ta dejstva su izvodile podmornice, avijacija, male površinske i diverzantske jedinice (minska, torpedna i diverzantska dejstva; a bile su

⁵ Najtipičniji su primjeri dejstva podmornica koje su postizale rezultate i strategijskog značaja, a da nije vođen nijedan klasičan boj, a kamoli operacija.

uglavnom prepadnog karaktera. Povoljan taktički odnos snaga stvoren je samo iznenadnošću dejstva i u kratkom vremenu, a rezultati — s obzirom na efekat naoružanja — nisu mogli biti izuzetno veliki (sem izuzetaka za neka manja diverzantska dejstva sa velikim učinkom). Međutim, mornarička tehnika, uvedena u poslednjoj deceniji i u manje RM, pruža kvalitetno nove mogućnosti i prednosti napadnim dejstvima, što sa stanovišta afirmacije ofanzivne doktrine ima veliki značaj.

Svojstva savremenih podmornica (ne samo nuklearnih već i s klasičnim pogonom) manjih i srednjih, namenjenih za dejstva u manjim zatvorenim vojištima, stalno se usavršavaju. One i dalje ostaju najznačajnije sredstvo RM za aktivna dejstva. Najuspješniji su nosioci najnovijeg torpednog, minskog, raketnog oružja i diverzanata i diverzantskih sredstava, kojima mogu dejstvovati na komunikacijama i prilaznim saobraćajnim čvorovima i obalnim vodama protivnika. Pored pogona i manevarskih mogućnosti znatno su usavršena sredstva za otkrivanje ciljeva na bazi korišćenja izvora šuma i infracrvenih zračenja, navigacijski i uređaji za torpedno gađanje itd.

U razvoju torpednog oružja došlo je do kvalitetnih promjena, mnogo veće brzine, snažnijeg eksplozivnog punjenja, većeg dometa, vrlo žilavih i efikasnih sistema za samonavođenje, preciznih automatskih računara za gađanje itd. Sve to omogućava i manjim površinskim brodovima, a pogotovo podmornicama da napadaju sa mnogo većih udaljenosti, van dometa lake automatske malokalibarske artiljerije eskortnih brodova, sa mnogo većom verovatnoćom pogađanja i razornim učinkom. Otuda i pojava gotovo u svim mornaricama kvalitetnih, brzih malih površinskih brodova i tzv. konvertibilnih tipova, nosača jakog torpednog i artiljerijskog, odnosno minskog naoružanja, koji maritimnim svojstvima i naoružanjem mogu vrlo uspješno ofanzivno dejstvovati u odgovarajućim meteorološkim uslovima na nekoliko stotina milja daleko od svojih obala.⁷

Minska oružja i diverzantska tehnika, primjenom eksploziva ogromne razorne moći, sistema koji povećavaju žilavost pri razminiranju, osjetljivih paljbenih uređaja sa mogućnošću selekcije pri izboru ciljeva itd., takođe su značajno usavršeni. Ako se raspolaze adekvatnim snagama i ako se upotrebe u ofanzivne svrhe, to može biti snažan elemenat u aktivnim dejstvima.

Novi tipovi specijalnih aviona za borbu protiv podmornica, za polaganje minskog oružja i za izvidanje koje mogu imati i manje RM takođe su značajan faktor u aktivnom klasičnom ratovanju na moru.

⁶ Pod tim pojmom se podrazumijeva stanje na pomorskom vojištu u kome se obezbjeđuje stabilan sistem baziranja svojoj floti (priprema i razvoj za izvođenje borbenih dejstava), pravovremeno otkrivanje protivnika, javljanje i onemogućavanje iznenadnih dejstava protivnika, razvoj svojih snaga i aktiviranje obalske odbrane, kao i sigurnost pomorskog saobraćaja u svojim priobalnim vodama i operacijskim zonama. Svaka strana u ratu nastoji da ovo stanje što više protegne i što dalje na otvoreno more, u čemu ofanzivna dejstva igraju značajnu ulogu.

⁷ Vidi razne konvertibilne i druge tipove TČ i TOP i dr. »*Jenes Fighting ships*«, 1967/68. u RM Norveške (str. 20), Švedske (str. 255), Italije (str. 158), Britanije (str. 322), SSSR-a (str. 463), i dr.

Najkvalitetniji skok u ratnoj tehnici je pojava vođenja raketa „brod-brod“ i „brod-obala“ velikog dometa i razorne moći (ne samo sa nuklearnim već i klasičnim eksplozivom), velike vjerovatnoće pogađanja (zbog vrlo uspješnog sistema vođenja i samonavođenja, žilavosti na ometanje od odbrane, brzine, niske putanje i dr.). Ovo je kvalitetno nov faktor u ratovanju na moru, koji umnogome mijenja sve dosadašnje klasične proračune u odnosima snaga. Razarači, ili čak i čamci raketonosci, na primjer, ako im se stvore uslovi da dođu na poziciju raketnog plotuna, mogu, na bazi vlastitog otkrivanja ili dobijenih podataka sa obale ili iz vazduha, u kratkom vremenu relativno malim brojem raketa i pogodaka da nanesu odlučujuće gubitke velikim ratnim brodovima (NA, K i klasičnim R.). Pri tome je karakteristično da u ovoj fazi razvoja veliki brodovi još nemaju naročito efikasna sredstva za protivdejstva po manjim raketonoscima, sem artiljeriju protiv raketa sa relativno malim efektom i sredstvima radarskog elektronskog ometanja, ukoliko rakete nemaju samonavođenje na bazi infracrvene tehnike. Ovo je kvalitetno nova opasnost za velike brodove, posebno u malim morima i obalnim vodama.⁸

Pojava velikog broja relativno malih brodova sa raketama za površinske ciljeve (za sada samo u RM SSSR-a i djelimično u RM nekih drugih zemalja, kojima su neki tipovi isporučeni⁹) unijela je (i prema opštim ocjenama zapadnih vojnopomorskih stručnjaka) velike promjene i nepoznanice u borbi za prevlast na ograničenom pomorskom vojištu, u granicama radijusa dejstava određenih tipova raketonosaca. Već se dosta zna o uspješnim konstrukcijama raketnog oružja (podaci sa raznih vježbi, potapanje izraelskog R „Eilat“, iako nisu poznati svi taktičko-tehnički uslovi ove akcije) što omogućava da se dosta realno procjenjuju mogućnosti i uticaj ovog oružja na pomorskom vojištu.

Pošto je raketno oružje najznačajniji elemenat ofanzivne moći RM, posebno s stanovišta odmjeravanja snaga između površinskih brodova, u ovom je razmatranju dat za ilustraciju poseban pregled približnih mogućnosti dejstava površinskih raketonosaca protiv pomorskog desanta ojačane brigadne grupe. Sastav desanta koji je uzet za primjer može, prema doktrini NATO, da bude u sklopu većeg operativnog desanta u ulozi I ešelona, ili da u sklopu operacije na primorskom krilu vrši na jednom pravcu samostalni desant sa značajnijim taktičkim ciljem.¹⁰

⁸ Naravno, riječ je o relativnom porastu udarne moći malih RM gledano sa stanovišta klasičnih dejstava u uskim morima i njihovim mogućnostima da kvalitetno efikasnije vode borbu za prevlast, odnosno da je osporavaju velikim RM, što je bila konstantna tendencija još od prvih pojava podvodnih oružja (rusko-japanski rat).

⁹ Vidi »Mjesto i uloga flote u oružanim snagama SSSR-a«, »Vojno delo«, br. 6/67. god.

¹⁰ Podaci u pregledu baziraju na proračunu po teoriji vjerovatnoće, polazeći od nekih pretpostavki efikasnosti dejstava na cilj i pouzdanosti pogađanja raketama »brod-brod«, na procjeni potapanja »Eilata«, mogućnosti protivdejstva artiljerijom i ometanja uređaja za samonavođenje, male efikasnosti raketa »brod-vazduh« protiv raketa »brod-brod«; zatim na pretpostavci: da su raketonosci uspjeli da dođu u povoljnu poziciju za raketiranje van do-

Za izvođenje ofanzivnih dejstava na moru nije dovoljno izgraditi samo snage sposobne za ta dejstva. Nužno je prethodno stvoriti a u toku rata stalno održavati opšte operativne uslove, koji omogućavaju da se te snage u pravo vrijeme i na pravo mjesto u bojevoj spremnosti dovedu do pozicije odakle mogu efikasno upotrijebiti svoje naoružanje. Raketnim (ili torpednim) čamcima, npr., ne prijete najveća opasnost od velikih ratnih i dobro naoružanih artiljerijskih eskortnih brodova iz dalje i bliske zaštite konvoja, nego u prvom redu od avijacije. Za njih mogu da budu vrlo opasne i topovnjače (ili veći TČ) malog deplasmana, sa jakom artiljerijom i velikim manevarskim sposobnostima, koje mogu da nametnu boj raketonscima i torpednim čamcima, a same nisu rentabilni raketni (ni torpedni) ciljevi.

Zaštitu i borbeno obezbjeđenje snaga, kao što su manje podmornice, mali raketonosi i TČ, kada ne dejstvuju na dobro pripremljenoj operacijskoj osnovici, moguće je postići unaprijed pripremljenim dovoljnim brojem skloništa i dobro maskiranih vezova, pogodnih za sve vremenske uslove i operacijske pravce, neprekidnom disperzijom i maskiranjem, jakom PAO-odbranom, opštom teritorijalnom PVO itd. Nužno je mobilno i dobro organizovano MT i pozadinsko obezbjeđenje, posebno popuna ubojnom opremom (raketama i torpedima) za koje su potrebni mnogo složeniji tehnički uslovi.

Radi zaštite od napada avijacije na moru podmornice se moraju orijentirati na pretežni podvodni boravak i u rejonima baziranja — kada nisu u skloništim, a u dejstvima na podvodno maršovanje, krstarenje i manevrisanje u svim uslovima, sa čime se i računa pri izgradnji i opremanju podmornica. Raketonosi i drugi brodovi za ofanzivna dejstva, a posebno R koji imaju jaku PAA i rakete „brod-vazduh“, imaju dosta moćnu vlastitu PVO, RČ i TČ, na primjer, imaju znatne mogućnosti za izbjegavanje napada manevrima, relativno su mali kao mete, imaju jake baterije PAA, a avijacija ih može napasti samo direktno i sa malih visina, što na moru, posebno u uslovima noći i slabe vidljivosti, nije lako. Zbog toga su to žilavi ciljevi. Ipak će i dalje noć i slaba vidljivost pružati povoljnije uslove

meta artiljerije dalje i bliske zaštite pri napadu na brodove dalje zaštite i na transportne brodove; da dalja zaštita mora manevrisati tako da je raketni sastav ne može izmanevisati u podilaženju desantnom konvoju, da su raketonosi mogli da biraju ciljeve na bazi radarskog osmatranja (daljina otkrivanja navedenih ciljeva dalje zaštite i konvoja sa čamac raketonosaca oko 20 nm), jer su to veliki ciljevi, a zbog stalno potencijalne nuklearne opasnosti moraju voziti u rastresitom poretku. Prvenstveno su uzeti uslovi za male raketonosce (čamce), jer ih je teže obezbijediti nego za R čije su mogućnosti osmatranja, sadejstva sa drugim snagama i daljine gađanja mnogo veće, pogotovo ako bismo upotrijebili rakete sa nuklearnim punjenjem. U ovom slučaju namjerno nisu razmatrani efekti raketa sa nuklearnim punjenjem radi realnijeg određivanja odnosa snaga u uzetom primjeru sudara na moru, odnosno u mogućim sudarima u ograničenom konvencionalnom ratu. Naravno, teže će biti ostvariti povoljne uslove i borbeno obezbjeđenje za duže vrijeme za raketonosce ukoliko napadaju dalje od svoje operacijske osnovice, na kojoj su zaštićeni.

PREGLED

Raketni napad površinskih raketosaca raketama »brod-brod« na branjeni desant

		o b j e k t i n a p a d a			
SNAGE DESANTA	desantni brodovi za prevoz ojačane brigadne grupe	snage bliske za- štite — neposred- no pp, pa, pr i pt odbrana	snage dalje zaštite za prestretanje napadača	objašnjenja	
snage i sredstva potrebni za napad na desant	do 8 des. brodova tipa »APA« ¹ »AKA« ¹	do 10 eskortera (korvete i fregate)	do 1 K i 4-6 R	prema prosječnim standardima iz vježbi i mane- vara NATO	
potreban broj po- godaka raketama za izbacivanje iz stroja jednog broda svih brodova	1 8	Sa pozicija pp i PAO ne mogu ome- sti raketni napad na des. brodove, pa nije nužan raketni napad na iste.	1 $\frac{1/2}{6/12} - \frac{3/4}{3/4}$	2 $\frac{1/2}{6/8}$	u prvoj koloni prva grupa brojni cilje- vi R, u drugoj k (o- visno od veličine — tipa — rakete sa čamac raketono- saca; druga kolona isto — samo rakete sa R — veće razorne moći i žilavosti
potreban broj raketa koje treba lansirati na jedan brod na sve brodove	2 16	— " —	1 $\frac{2/4}{12} - \frac{6/8}{6/8}$	2 $\frac{2/4}{12/16}$	proračun broja ra- keta s obzirom na razne efekte pro- tivraketne odbra- ne sa verovatno- ćom izvršenja zadatka 80-90% ovisno da li napad vrši R sa na pr. po 8 spremnih raketa u 2 rampe ili čamci sa po 4 rakete.
potreban broj ra- ketosaca za izvršenje zadatka u jednom napadu	2/4/	— " —	2/6/8/		

¹ »APA« — desantni brod za prevoz ljudstva, puni deplasman od 14.000 do 17.000 t, približan kapacitet krcanja (na pr. klase »Haskeli«): oko 600

za aktivna napadna dejstva ovih snaga, dok bi za dnevna dejstva bilo nužno da ih štiti i da im sadejstvuje avijacija. Sva iskustva i analize ukazuju da je borba za relativnu prevlast na moru neodvojiva od borbe za prevlast u vazduhu. Prema tome, avijacija ostaje kao nezamjenljiv sadejstvujući vid pomorskim snagama.

Međutim, ako obje strane imaju avijaciju za aktivna dejstva na moru, ako su upućene na korišćenje mora za snabdijevanje i izvođenje operacija, onda to takođe moraju činiti noću i pod svim uslovima iz dva razloga: *prvo*, svaka strana može i relativno malim aktivnim snagama da sukcesivno i često napada iz vazduha, jer je nemoguće u malim i posebno uskim pomorskim vojištima braniti brodove od napada iz vazduha metodom presretanja, a još teže stvoriti mogućnosti da se brodovi brane permanentnim „vazдушnim kišobranom“ (patroliranjem) jakih vazдушnih snaga; *drugo*, nemoguće je stvoriti uvijek optimalne operativne uslove za sve vrste odbrane na moru, a na dužim relacijama nužno je voziti neprekidno, jer bi prekid mogao imati još teže posljedice zbog teškoća odbrane u lukama, hitnih potreba fronta i dr. Međutim, neprekidna vožnja pruža šanse aktivnom protivniku i za izbor mjesta i vremena napada na dijelu ruta (pravaca).

Važan uslov za ofanzivna dejstva pomorskih snaga je neprekidno i efikasno praćenje situacije na vojištu, na osnovu čega se jedino može obezbijediti najekonomičnija upotreba snaga i blagovremena organizacija napada u najpovoljnijim uslovima. Sa tog stanovišta za svaku RM koja ima iole ozbiljnije pretenzije za dejstva van svojih obala nužno je da u svom sastavu ima snage i sredstva za operativno izviđanje. Dobro organizovano izviđanje omogućava najstarijoj komandi na pomorskom vojištu da ima neprekidno situaciju „u svojim rukama“. Za ovaj su zadatak za sada najpogodniji

---

pripadnika morn. des. pešadije, 3.000 t. tereta do 4 LCM (des. čam. od 100 t. sa kapacitetom prebacivanja na obalu 200 vojnika) i do 25 LCVP (des. čamac od 8 t. i kapacitetom prebacivanja na obalu 36 vojnika).

»AKA« — des. brod za prevoz tereta, puni deplasman od 14.000 do 20.000 t., približan kapacitetu krcanja (na pr. klase »Andromeda«) oko 600 pripadnika morn. des. pešadije, 2.500 t. tereta do 8 LCM i 16 LCVP (uzeti su za pr. brodovi klasa koji su u sastavu VI. flote SAD-e).

² Iz pregleda, je vidljivo da bi div. sastava na pr. od 4 R sa po 8 raketa ili takt. grupa od 8 do 10 čamaca raketonosaca sa po 4 rakete bila u stanju da eliminiše jaku dalju zaštitu i da stvori uslove za uspješan napad sa dovoljno snaga na desantne brodove i sa velikom vjerovatnoćom (i bez upotrebe raketa sa atomskim punjenjem) razbije, odnosno onemogućí ovakav desant za izvršenje zadatka. Razumije se da bi raketonosce (pored mogućnosti koju imaju za sopstvenu odbranu) trebalo obezbjeđivati od napada avijacije (ako je dnevni napad), TČ i TOP ili dr. snaga (ako ih protivnik ima u isturenoj zaštiti) — što bi sve usložnjavalo napad i proračun po istim kriterijumima o efikasnosti napada (potopiti što više brodova sa trupama). Ali, i ovaj iako vrlo uopšten i uprošten prikaz, ukazuje da je uz posjedovanje ovakvih snaga kod branioca (i bez upotrebe atomskog oružja) desant suviše rizičan, da je klasična odbrana bilo kakvim jakim snagama (K, R) — koje postaju žrtve raketnog dejstva — neefikasna, što bi prisililo agresora da se prije svakog desantnog poduhvata (ili prebacivanja važnih snaga i sredstava morem) obračunava sa raketnim pomorskim snagama protivnika — u prvom redu dejstvima iz vazduha.

specijalni tipovi aviona za izviđačka i noćna dejstva na moru (sa panoramskim radarom za osmatranje, tehnikom za noćno snimanje i dr.) i velikim taktičkim radijusom. Da bi se adekvatno pariralo protivniku, nužno je pratiti situaciju na moru i *dejstva svojih pomorskih snaga van neposredne operacijske zone*.

Ako RM ne bi raspolagala avijacijom za noćno izviđanje, to bi se donekle moglo obezbijediti organizacijom takvog sistema dnevnog izviđanja udaljenih područja iz vazduha, na osnovu kojeg bi se, na bazi procjene i proračuna kretanja otkrivenog protivnika, moglo u toku noći organizovati dopunsko izviđanje brzim malim površinskim snagama (npr. topovnjačama) ili podmornicama, ako se već nalaze u odgovarajućim rejonima dejstva. To bi omogućilo da se udarne grupacije za napadna dejstva upućuju blagovremeno i najkraćim pravcima za napad uz najmanje zadržavanje na moru. Jaki radari na obali, koji mogu da otkrivaju velike ciljeve na stotine milja, takođe bi bili značajan faktor za osmatranje i kontrolu ograničenog pomorskog vojišta. Međutim, po pravilu mala i zatvorena pomorska vojišta nisu izolovana od svih morskih i okeanskih područja, ni neovisna od zbivanja u njima (na primjer, Egejsko i Jadransko od Mediterana, Mediteran od Atlantskog, Baltičko od Sjevernog mora itd.), pa bi posebno u opštem ratu bilo nužno praćenje namjera protivnika i situacije u tim područjima, bilo u vlastitoj ili savezničkoj organizaciji.

Za napadna dejstva pomorskih snaga značajni su i ovi faktori: jasna i od strategijskog kadra usvojena koncepcija, dobra, skladna i uvježbana taktika dejstava, povjerenje kadra u svoju tehniku, riješenost i uvjerenje u potrebu i mogućnost takve upotrebe snaga itd. Samo na bazi svijesti o sopstvenoj snazi, zasnovanoj na realnim uslovima, i smjelosti subjektivnog faktora RM bi mogla da nameće svoju volju i nanosi udarce protivniku, umjesto da bude pasivan element, koji samo reaguje na udarce i izazove. Bezbroj je primjera u prošlosti da su tako izgrađivane i pripremane i manje RM uspjevale da nametnu svoju volju protivniku i, zahvaljujući tome, da dadu krupan doprinos uspješnom vođenju rata za određeni period.

PREDNOSTI AKTIVNE UPOTREBE UDARNIH SNAGA RM

Pri oblikovanju koncepcije upotrebe dijelova oružane sile uvijek se postavlja pitanje njihovog mogućeg optimalnog doprinosa opštem cilju rata. Međutim, nisu bili rijetki slučajevi neadekvatnih procjena i necjelishodnih postupaka.¹¹ Lišiti se ofanzivne upotrebe snaga koje su po osobinama za to oprijedeljene bilo bi, izgleda, višestruko štetno. Naravno, treba uvijek imati u vidu cjelishodnu ofanzivnu upotrebu, a ne po svaku cijenu. Udarna moć i osobine jednog dijela pomorskih snaga mogu da dođu do punog izražaja samo u primjeni ofanzivne koncepcije. Svakako da one mogu biti korisne i u defanzivnoj koncepciji dejstava, samo ili pretežno u svojim obalnim

¹¹ Formiranje i upotreba tenkovskih snaga u početku II svj. rata sem u njemačkoj armiji; postupci ruskih admirala (izuzev Makarova) u rusko-japanskom ratu; pasivna PDO u mnogo slučajeva u II svjetskom ratu itd.

vodama, ispred svoje obale ili na obali. Međutim, u manje-više pasivnoj odbrani obale skupe snage i sredstva RM mogle bi zamijeniti druge snage i sredstva obalnog karaktera sa obale, ali bi u ratu — prema poukama iz prošlosti — to vjerovatno bilo plaćeno većim materijalnim i ljudskim žrtvama.

Vojna teorija poznaje prednosti aktivne odbrane uopšte. Aktivnim dejstvima na moru i manjim snagama i u manjim akcijama po flotnim snagama protivnika nanose mu se sukcesivni gubici znatno brže nego što ih može u ratnim uslovima nadoknaditi. Za odbranu otoka ili pomorskog saobraćaja od relativno po broju malih aktivnih snaga nužno je vezati i naprezati nesrazmjerno veće snage. Ako se protivniku u određenim povoljnim uslovima nametne takvo stanje, to mu srazmjerno smanjuje mogućnosti izvođenja napadnih dejstava i izvršavanje planiranih zadataka (prevoženje, desanti i dr.). Krajnji cilj aktivnih dejstava bi bio izmjena odnosa snaga u korist branioca, proširivanje sopstvene relativne prevlasti na moru dalje od svojih obala i stvaranje mogućnosti za korišćenje mora za svoje saobraćajne i operativne potrebe.¹² Obratan je rezultat u defanzivnoj koncepciji.

Pomorsko vojište i primorski front imaju izrazite specifičnosti. More pripada onome ko je u stanju da plovi po njemu. Taj front može biti neprekidno aktivan manjim ili većim intenzitetom. Dok se izvodi odbrana na kopnu uz sadejstvo dijela obalnih snaga RM, udarne snage mogu da napadaju agresora daleko od „obalnih linija odbrane”. Udarne mobilne jedinice RM predstavljaju osnovnu manevarsku snagu u rukama komandanta na tom frontu, kojima se može vršiti pritisak na agresora na velikom prostoru, na njegovu teritoriju i akvatoriju, čak i kada se na krilima toga fronta vode odbrambene operacije i kada agresor ima inicijativu na kopnu (npr. u prvoj fazi rata — posebno ako agresija nije izrazito usmjerena na dužobalnim primorskim pravcima). Ta aktivnost u određenim momentima može da dâ i značajne, ako ne i prelomne, rezultate za preuzimanje inicijative i na kopnu, npr., prekidom snabdijevanja ili razbijanjem desanta koji bi bio uslov za napredovanje agresora na primorskom pravcu i sl.¹³ Izgleda prirodno što svaka savremenija RM teži da stvori snage i uslove za korišćenje ove mogućnosti koje pruža more. Naravno, svaka situacija traži realnu procjenu i izradu kriterija za odluku kada će težište biti više na aktivnoj, a kada na pasivnoj odbrani, ali bi ovo posljednje moralo biti u načelu samo izraz nužde u upotrebi udarnih snaga RM.

Ovo pitanje je važno izučiti i zbog toga što na utvrđivanje profila RM utiču, pored ekonomskih mogućnosti zemlje, i konceptijski pogledi na njenu upotrebu. To opredeljuje za kakva će se sredstva utrošiti novac. Za primjer, mnogo su skupa i pasivna obalska utvrđenja i stacionarne jedinice mada na mnogim sektorima i pravcima najčešće nisu došli do izražaja, a savremena napadna sredstva ih

¹² Primjer ofanzivne upotrebe i relativno slabijih snaga britanske Sredozemne flote u prvom periodu II svjetskog rata.

¹³ Primjer je prekid snabdijevanja Romelovoj armiji u Africi u II svjetskom ratu.

mogu lako izolovati i neutralisati. S druge strane, udarne manevarske snage mogu da ispoljavaju aktivnost neprekidno i po mjestu i vremenu gdje je najpotrebnije. To bi se moglo reći i za brzopokretne jedinice za intervencije na otocima i duž obale na kopnu u mobilnoj i aktivnoj obalskoj odbrani. Nisu nijetka mišljenja da manje zemlje ne mogu izgrađivati pomorske snage za aktivnu odbranu i da treba da ostanu na strogo obalnim RM, a da se granice zemlje s mora prvenstveno brane sredstvima obalske odbrane i KoV na obali. Ovo najčešće odražava nepoznavanje mogućnosti savremenih i manjih RM, a otuda i nevjericu u prednosti aktivne odbrane na primorskom vojištu, što se onda može reflektirati i na krupne odluke, od kojih zavisi razvoj ovog vida oružanih snaga.¹⁴

KARAKTER I OBIM AKTIVNIH DEJSTAVA I RUKOVOĐENJE

Obim, karakter i cilj tih dejstava nameću odgovarajući način rukovođenja. Ta dejstva kod manjih i srednjih RM, iako vjerovatno u rjeđim slučajevima, mogu da poprime i karakter samostalne mornaričke operacije, koja se ne može mjeriti analogijama operacija na kopnu, ni kriterijima velikih RM. Kada u određenom operativnom vremenu i na većem prostoru veći dio raznovrsnih i po udarnoj moći jakih pomorskih snaga dejstvuje po jedinstvenom planu i kada njima rukovodi jedna komanda, kad vrše više sinhronizovanih uzastopnih udara na određeni objekat (ili više objekata), sa očekujućim efektom operativnog značaja, takva dejstva imaju obilježje specifične mornaričke operacije.

Uzmimo, na primjer, da protivnik vrši desant operativnog značaja, ili veći taktički desant u sklopu velike operacije na kopnu, ili da prevozi veće snage i ratnu i drugu opremu od presudnog značaja za front. Samostalni napadi pomorskih snaga ili u sadejstvu sa avijacijom, sa ciljem da se odlučujući gubici desantu ili transportu nanose sukcesivno na otvorenom moru do obalnog ruba, bili bi sastavni dio opšte protivdesantne operacije i, u stvari, njen najvažniji dio. Ako branilac konačno uspije da razbije desant pred obalom i na obalnom rubu uz učešće i snaga obalske odbrane, onda bi to bila jedinstvena protudesantna mornarička operacija, koju bi činilo više većih ili manjih bojeva i sudara. Svakako da bi ovo bilo praćeno i nizom istovremenih i sinhronizovanih dejstava na pomorskom vojištu radi obezbjeđenja osnovnog zadatka. U navedenom slučaju ovakvu specifičnu mornaričku operaciju mora da planira i da njom rukovodi najstarija komanda na primorskom frontu.

Napad na jače grupacije protivnika koji bi bitnije izmijenio odnos snaga na vojištu, ili napad na važnu pomorsku komunikaciju, koji bi imao za cilj duži ili kraći prekid saobraćaja uz istovremeno uništenje važnih objekata transporta i zaštite, predstavljali bi takođe svojevrstne samostalne mornaričke operacije. U njima bi morale i

¹⁴ Nije slučajno što se i u velikoj pomorskoj i ekonomski jakoj zemlji kao što je SSSR dugo i dosta teško probijala ofanzivna koncepcija izgradnje i upotrebe RM.

mogle sinhronizovano učestvovati raznovrsne snage: udarne površinske pomorske snage, udarna i izviđačka avijacija, podmornice, diverzanti, snage posrednog borbenog obezbjeđenja sa mora i iz vazduha. One uz istovremena dejstva glavnih snaga po grupaciji flote protivnika, ili objektima transporta, neposredne i posredne zaštite, miniraju rute, čvorišta i luke, ruše objekte u iskrcnim i ukrcnim lukama itd.

Mnogo češći oblik aktivnih dejstava su tzv. redovna planska dejstva pomorskih snaga.¹⁵ To su taktička dejstva raznih snaga i sredstava na dužu stazu, na raznim pravcima i područjima, u različitom vremenu, manje ili više bez neposredne taktičke veze, koje različitim snagama izvode pojedine taktičke komande, jednorodni taktički i združeni sastavi površinskih brodova i komande podmornica. Međutim, i ova dejstva spadaju u oblast operativne vještine ratovanja na moru i njima mora da rukovodi najstarija komanda pomorskog vojišta, koja izrađuje opštu koncepciju upotrebe snaga za određeni period, planira naprezanje, operativni razvoj, obezbeđenje, izviđanje, opšte usmeravanje i usklađivanje dejstava sa eventualnim operacijama KoV na primorskom pravcu, ili sa krupnijim dejstvima na moru itd. Ovakva dejstva se planiraju po posebnoj metodi, različitoj od planiranja pojedinih vremenski i prostorno ograničenih operacija. Sva ova dejstva, u opštem kontinuitetu vođenja rata na moru, mogu da prethode većim operacijama na moru i primorskom krilu, da na određeni način pripremaju uslove za njih, ili da se nastavljaju iza njih, eksploatišući posredno njihove uspjehe.

Najstarija komanda na primorskom frontu mora imati strukturu štaba i uslove koji bi joj omogućili da prati situaciju na pomorskom vojištu sa stanovišta rukovođenja i uticaja na dejstva u cjelini i specifične upotrebe pojedinih snaga (podmornica, raketonosaca itd.). Ona mora biti u miru osposobljena da kvalifikovano uigrava i planira njihovu upotrebu i planiranje, za rukovođenje dejstvima svih snaga na cijelom pomorskom vojištu i svim situacijama.

Kao rezime ovog razmatranja moglo bi se istaći slijedeće:

U svijetu su sve razvijenije manje i srednje pomorske zemlje prihvatile i ostvaruju kao ispravno stanovište da razvijaju uravnoteženu RM, koja po strukturi ima snage i sredstva za održavanje povoljnog operativnog režima, za manja ili veća aktivna dejstva na neprijateljski saobraćaj, flotu, obalne objekte, u zonama njegove relativne prevlasti na otvorenom moru, sa ciljem stalnog mijenjanja odnosa snaga u svoju korist, širenja kontrole na moru što dalje od svojih obala. Preovladava gledište da je aktivna odbrana sa mora vrlo značajna za odbranu svojih granica i za postizanje cilja rata na pomorskom vojištu.

Razvoj mnogih savremenih RM odražava neprekidan kreatorski i analitički rad i procjenu svih faktora: prostora, protivnika, perspektivnog razvoja tehnike, nužne proporcije između vidova oružanih snaga s obzirom na ulogu u eventualnom ratu itd. Stalno osavremenjavanje i novine u RM odražavaju njihove napore da idu ukorak

¹⁵ U sovjetskoj RM to zovu »Sistematičeskije dejstvija sil flota«.

sa razvojem tehnike i RM protivnika, da se vrši modernizacija i re-generacija kako se ne bi našle u inferiornom (a time i defanzivnom) položaju.

Koncepcija aktivne odbrane na pomorskom vojištu RM rela-tivno malih razmjera pretpostavlja slijedeće faktore:

tehnički savremenu RM sa površinskim brodovima, podmorni-cama i sredstvima — naoružanjem koje im omogućava brze i snažne udare po protivniku. To znači da treba imati brodove sa kvalitetnim raketnim, torpednim i drugim naoružanjem i opremom, sa ravnim ili superiornim manevarskim osobinama od brodova protivnika radi izbjegavanja artiljerijskog boja u kojem bi se našli u neravnoprav-nom položaju. Ovo istovremeno znači i nastojanje da se profil RM stalno održava na odgovarajućem tehničkom nivou prema potenci-jalnom protivniku;

sinhronizovanu i vješto usklađenu borbu za relativnu prevlast na moru u svim meteorološkim i drugim uslovima, ovisno o odnosu snaga i stanja prevlasti u vazduhu u operacijskim zonama snaga RM;

dobro uređenu i branjenu vojno-geografski povoljnu operativnu osnovicu, na kojoj je moguća odbrana, priprema i održavanje bojeve gotovosti snaga za ofanzivna dejstva, sa koje je moguće vršiti manevar i promjenu područja dejstva po najkraćim napadnim prav-cima, u vremenu u kojem protivnik nema mogućnosti da unaprijed odredi pravac i da za odbijanje tih napada dovlači pojačanja sa dru-gih neugroženih područja;

dobro operativno izviđanje i neprekidno praćenje promjena si-tuacije na pomorskom vojištu u svim meteorološkim i astronomskim uslovima, sa raznovrsnim snagama i sredstvima, pri čemu savre-mena avijacija, osposobljena za izviđanje u svim uslovima, zauzima najvažnije mjesto;

jedinstvo pogleda, riješenosti i uvjerenja starješinskog kadra i posada u efikasnost i realnu mogućnost aktivne upotrebe savre-menih pomorskih snaga.

Kapetan bojnog broda
Dušan MILJANIĆ

LITERATURA:

- »O nekim pretpostavkama izgradnje RM (MG 5/65); »Dostignuća raketne te-hnike u RM« (MG 2/66) i »Pomorska biblioteka« — sveska 19; Te-hnički razvitak i savremene pomorske snage« (MG 6/66); »Tendencije razvoja flotnih snaga malih RM« (MG 3/66); »Baltik i neka aktuelna rešenja i iskustva RM u njemu« (MG 3/66); »Strategijski okviri i ope-rativne mogućnosti naše RM« (MG 4/67); »Mjesto i uloga flote u oru-žanim snagama SSSR-a« (VD 5/67); »Operatika pomorskih snaga« (MG 2/68); »Povodom potapanja izraelskog razrača »Eilat« (Rrevue de de-fance nationale — januar 1968. g.); »Janès fighting ships — 1967/1968; »Operativna dejstva RM« (MG 6/68).